

ИСТРАЖУВАЊЕ „МИР, СТАБИЛНОСТ, ИЗБОРИ“

На изборите ќе излезат 80 проценти од гласачите

За Македонците е најважно да се применат ефективни мерки против албанската паравојска, а за Албанците - државен универзитет

Дури 80 проценти од граѓаните ќе излезат на претстојните парламентарни избори ако тие бидат слободни и демократски, беше речено на вчерашната промоција на истражувањето „Мир, стабилност и избори“. Според главниот истражувач Колин Ирвин од Кралскиот универзитет од Белфаст, овие изненадувачки резултати влеваат надеж дека Македонците не „крнале раце од својата судбина“ и дека актуелниот мировен процес нема да биде причина за апс-

тиненција на изборите. Анкетата, наспроти досегашните испитувања, покажува дека најмало воздржување од гласање, од само 19 проценти, ќе има кај етничките Македонци. Ирвин побара политичките субјекти да го искористат овој аргумент како дополнителен мотив да организират слободни, праведни и ненасилни избори.

Активностите на албанските паравоени групи (АНА), кои сè уште дејствуваат во Македонија, се најголемата причи-

на за меѓуетничкиот судир според испитаните Македонците, а за Албанците тоа е дискриминацијата на малцинствата, се вели во испитувањето. Најголем приоритет за Македонците е да се применат ефективни мерки против албанската паравојска и против организираниот криминал, додека приоритетот број еден за Албанците - државен универзитет на албански јазик - гласал само еден Македонец.

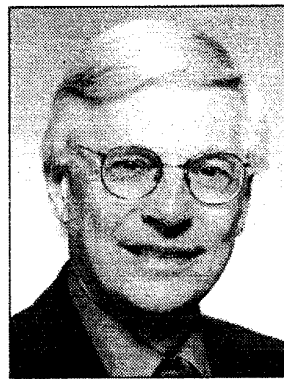
Двете најголеми етнички

заедници, меѓутоа, се согласни во врска со потребните услови за праведни и демократски избори. Најголем процент од испитаниците сметаат дека политичките партии треба да прекинат со секаков вид насилства и застрашувања за време на изборите и на кампањата.

Кофинансиери на истражувањето се Фондацијата „Институт отворено општество“ (Сорос) и грчкото Министерство за Македонија и Тракија. (С.Г.К.) ■

Големо истражување на Центарот за демократија на ЈИЕ во Солун и Институтот отворено општество-Македонија

Македонија може да ја спасат фер и демократски избори

Колин Ирвин (горе) и Владимир Милчин (лево)

КАТИЦА ЧАНГОВА

Слободните и демократски избори се еден од врвните приоритети за сите граѓани во Република Македонија. Граѓаните сметаат дека изборите се неразделен дел од кој било план за долгорочен мир. Од презентираната листа со дванаесет опции за која се смета дека ќе обезбеди фер избори, со највисок процент - 93 отсто е мислењето дека политичките партии треба да прекинат со сèкакво насилство и со застрашување во текот на изборниот процес. Мислењето дека во текот на изборите политичарите треба да избегнуваат користење јазик и говор што ништира етничка омраза е застапено со 88 проценти. Услови за одржување фер избори се и следните: полицијата, армијата и паравојската да останат надвор од изборниот процес, да има кампања што ќе ги поттикнува луѓето да гласаат и присуство на меѓународни мониторинг тимови. Во случај да се обезбедат услови за фер и демократски избори, повеќе од 80 отсто од анкетираниите, без разлика на политичката и етничката припадност, пол, возраст и социјална класа, ќе излезат на избори и ќе гласаат.

Ова се дел од резултатите на проектот „Испитувањето на јавното мислење за градење мир“, реализиран од 14 до 25 март во нашата земја, а организиран од Центарот за демократија и помирување во Југоисточна Европа од Солун и Фондацијата Институт отворено општество-Македонија. Анкетата на 1.600 лица, „лице в лице“, што ја водеше господин Колин

Ирвин од универзитетот во Белфаст, на формулар што ја претставува возрасната популација во Македонија треба да служи како инструмент за превентивно решавање на конфликти и како основа за воспоставување комуникација меѓу спротивставените страни, беше истакнато на вчерашната прес-конференција на која беа соопштени резултатите од сондажата на јавното мислење.

- Порака од истражувањето, чија цел беше да се напила пулсот на граѓаните, а нивниот глас да допре до власта и до политичките партии, е дека тие без оглед на разочарувањата и без оглед на чувството на отуѓеност не кренале раце од сопствената судбина и од демократијата како единствен начин за стабилност на едно општество, истакна Владимир Милчин, извршен директор на ФИОО-Македонија, Скопје.

- Мирот и мировните процеси не се лесни. Македонија успеса да остане надвор од најлошото во балканските војни. Претстојните избори може да ја одредат

судбината на мировниот процес во овој дел од Балканот. Луѓето од различни заедници често имаат и различни ставови за тоа зошто се случуваат судирите, потенцира Колин Ирвин. Истражувањето што го елаборираше и праќањето зошто нема доволно мир и стабилност во Македонија, даде различни одговори. Безбедносните проблеми избиваат на површина на

листата кај Македонците, а активностите на албанските паравојни групи се јавуваат како најголема грижа. За Албанците проблем број еден е „дискриминацијата против малцинските етнички групи при вработувањето, во образованието и јазичните права“.

Сондажата на јавното мислење покажа дека засадничко за сите граѓани на Македонија е

тоа што стравуваат од корупцијата и од организираниот криминал, како и слабата економија на државата како најголема закана за коначниот успех на мировниот процес. Сите сакаат Македонија да биде демократска и економски успешна држава, беше истакнато на вчерашната прес-конференција. Граѓаните не се плашат од војна толку многу, колку што се плашат од распаѓањето на општеството. Анкета потврди дека тоа би довело до огромна сиромаштија, насилство, имиграција и неуспех на демократските процеси. Она што беше издвоено како интересно е одговорот на праќањето за „државно финансиран универзитет на албански јазик“. Оваа опција се наоѓа на дното кај Македонците, дури 78 отсто сметаат дека таква опција е неприфатлива, а 85 проценти од Албанците го сметаат приоритет. При вакви разлики во мислењата, решението мора да се бара во внимателна дипломатија и во посредување.

ANKETË E ZHVILLUAR ME SHQIPTARËT DHE MAQEDONASIT

Zgjedhjet e drejta dhe demokratike, kusht për të votuar

Sondazhet e fundit në Maqedoni, kanë treguar se më shumë se tetëdhjetë për qind e popullatës, janë të gatshëm të dalin në zgjedhje me kusht që ato të jenë të drejta dhe demokratike.

Kjo u bë ditur dje në një konferencë shtypi të organizuar nga Qendra për Demokraci dhe Bashkëpunim në Evropën Julindore (CDRSEE), e cila në bashkëpunim me Intsitutin Shoqëria e Hapur në Maqedoni (FOSIM) dhe Ministrinë Greke për Maqedoni dhe Traki, ka përgatitur një projekt të bazuar në intervistimeve "ballë për ballë" me 1600 qytetarë, që përfaqësojnë pjesën e përzier të popullsisë së rritur të Maqedonisë, në aspekt të moshës, gjinisë, klasës shoqërore, njohjes politike dhe etnike si dhe rajonit gjeografik.

Sipas Këblin Irvajn, udhëheqës kryesor i këtij projekti, paqja dhe proceset paqësore nuk janë të lehta, sidomos këtu në Maqedoni, ku procesi paqësor do të varet nga fati i procesit zgjedhor, i cili dita-ditës po afrohen më shumë.

Gjatë sondazhit të opinionit publik qytetarëve u është dhënë mundësi t'i shprehin vështrimet e tyre për të ardhmen, ndërsa rezultatet që janë marrë, do t'u dorëzohen të gjitha partive politike në Maqedoni, Bashkimin Evropian, OSBE, si dhe organizatave tjera ndërkombëtare dhe qeveritare, që do të shprehin interesim.

Të pyetur se ku qëndrojnë arsyet për mungesën e paqes dhe stabilitetit në Maqedoni, qytetarët e komuniteteve të ndryshme ka dhënë përgjigje të ndryshme, e në rastin konkret shqiptarët dhe maqedonasit, dallojnë shumë gjatë numërimit të arsyeve për fillimin e konfliktit. Kështu për shembull, 80 për qind nga shqiptarët e anketuar mendojnë se diskriminimi ndaj pakicave etnike në punësim, edukim dhe në aspektin e së drejtës së përdorimit të gjuhës, ka qenë shkaku

Gjatë numërimit të arsyeve për fillimin e konfliktit të vitit të kaluar, sipas anketës së përgatitur, qartë vërehet se në 24 pyetjet e parashtruara, shqiptarët dhe maqedonasit kanë plotësisht qëndrime diametralisht të kundërta. Por, megjithatë, këtu duhet theksuar faktin se Marrëveshja kornizë e Ohrit, ka zënë një pozicion solid sa i përket aspektit të realizimit të të drejtave dhe reformave kushtetuese

kryesor për konfliktin e vitit të kaluar, gjë që si arsye reale merret vetëmse nga 13 për qind e maqedonasve të anketuar.

Nga këta të dytë, 85 për qind mendojnë se konflikti ka lindur si pasojë e aktiviteteve paramilitare shqiptare që ende operojnë nëpër Maqedoni, gjë që vetëm 10 për qind e shqiptarëve të anketuar e pranojnë si arsye reale.

Gjatë numërimit të arsyeve për fillimin e konfliktit të vitit të kaluar, sipas anketës së përgatitur nga institucionet e sipërpërmendura, qartë vërehet se në 24 pyetjet e parashtruara, shqiptarët dhe maqedonasit kanë plotësisht qëndrime diametralisht të kundërta. Por, megjithatë këtu duhet theksuar faktin se Marrëveshja kornizë e Ohrit, ka zënë një pozicion solid sa i përket aspektit të realizimit të të drejtave dhe reformave kushtetuese.

Në tabelën e dytë janë parashtruar pyetje rreth prioriteteve të maqedonasve dhe shqiptarëve për paqe dhe stabilitet, ku 85 për qind e shqiptarëve mendon se universiteti në gjuhën shqipe me financim shtetëror, është faktori numër një në këtë drejtim. Pas kësaj, me 84 për qind bindje, shqiptarët thonë se implementimi i plotë i Marrëveshjes kornizë, është prioriteti numër dy. Ndërkohë që kur jemi te maqedonasit shohim se 83 për qind e tyre, mendon se duhet

ndërmarrë masa efektive kundër paramilitarëve dhe krimin të organizuar si prioritet numër një për paqe dhe stabilitet në vend. Pas kësaj 75 për qind e maqedonasve, mendon se paqja dhe stabiliteti varet nga përforcimi i sundimit të ligjit. Këtu nuk mund ta anashkalohe fakti se vetëm 1 për qind e maqedonasve mendon se universiteti në gjuhën shqipe me financim shtetëror, mund të kontribuojë në paqen dhe stabilitetin e Maqedonisë.

Në vijim të anketës së zhvilluar, vërejmë se edhe shqiptarët, sikurse edhe maqedonasit, frikohen nëse vjen deri te dështimi i komunitetit ndërkombëtar në veprimin e tij. 74 për qind e shqiptarëve dhe 78 për qind e maqedonasve, është i mendimit se në një rast të atillë, do të rritet varfëria.

Ndërkohë që nuk mund të anashkalohe fakti se vetëm 7 për qind e shqiptarëve mendon se në rast të dështimit të komunitetit ndërkombëtar, do të bëhet shkëmbimi i territoreve dhe do të fillojë luftë rajonale.

Dhe, tabela e fundit, e cila qartë e bën me dije se qytetarët janë të gatshëm për zgjedhje me kusht që ato të jenë të drejta dhe demokratike.

Sipas sondazhit, nëse politikanët zotohen për zgjedhje të lira dhe demokratike, 80 për qind do të dalin në zgjedhje parlamentare.

I. SINANI

СПОРЕД АНКЕТАТА „МИР, СТАБИЛНОСТ И ИЗБОРИ“

Македонија не се плаши од војна, туку од сиромаштија

Сите граѓани на Македонија, без разлика на нивната етничка припадност, според анкетата „Мир, стабилност и избори“, спроведена од Центарот за демократија и смирување во Југоисточна Европа, Фондацијата Институт Отворено општество и грчкото Министерство за Македонија и Тракија, најмногу се плашат од организираниот криминал, од корупцијата во Владата и од слабата економија. Проблемот на безбедноста, кај Македонците котира највисоко и тие изразуваат страв од активностите на албанските паравоени формации, кои сè уште дејствуваат. За разлика од нив, приоритет кај македонските Албанци е дискриминацијата на малцинските етнички групи при вработувањето, образованието и јазичните права. И другите етнички групи, се вели во анкетата, се најзагрижени поради евентуалните активности на албанските паравоени формации.

Ефикасни мерки против паравојската и организираниот криминал, засилувањето на владеењето на првото и вистинско независно судство, се трите приоритети за Македонците, поврзани со мирот и со стабилноста во нивната земја. За разлика од нив, кај Албанците, се вели во анкетата, први на списокот се државно финансирање на универзитет на албански јазик, целосно спроведување на Охридскиот договор и силни мерки за спречување на етничката дискриминација. Заеднички приоритет, како што нагласи спроведувачот на анкетата, професорот Колин Ирвин, се слободните и фер избори.

„За жал, кај Македонците воопшто не постои раз-

Ако Владата и меѓународната заедница не реагираат за решавање на проблемите со кои се соочуваат граѓаните, според испитаниците, ќе дојде до продлабочување на сиромаштијата, до зголемено насилство, до имиграција на младите, а се потенцира и стравот дека наредните избори нема да бидат фер и демократски.

бирање за желбата на Албанците за државен универзитет на албански јазик. Се надевам дека Македонците

до имиграција на младите, а се потенцира и стравот дека наредните избори нема да бидат фер и де-

силства и со застрашување во текот на изборите, политичарите да не го користат јазикот на етничката омраза, дури и партиите да потпишат заклетва дека ќе се залагаат за спроведување регуларни избори. Понатаму, вели Ирвин, медиумите не треба да иницираат етничка омраза, а полицијата, армијата и паравојската да останат надвор од процесот на спроведување на изборите.

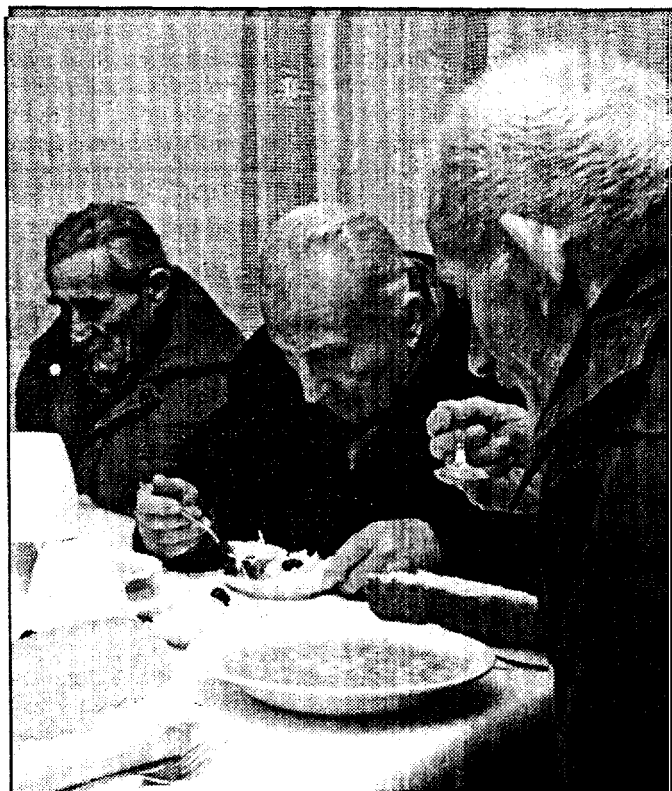
Кога станува збор за меѓународни набљудувачи, само околу половина од сите Македонци, се вели во анкетата, го сметаат тоа за пожелно и суштинско, а околу 13 проценти од Албанците се согласуваат со тоа на секое избирачко место да биде присутен полицаец.

„Домашните и меѓународните сили, се чини, не се добредојдени, можеби поради тоа што тие не се сметаат за дел од процесот на избори во едно демократско општество“, потенцира Ирвин.

Оваа анкета, по однос на прашањето „дали граѓаните ќе излезат на гласање на следните избори“, покажува дека околу 80 проценти би го дале својот глас на парламентарните избори.

Според диркаторот на Институтот Отворено општество, Владимир Милчин, народот, без оглед на разочарувањата, не дигнал рацете од судбината на земјата и од спроведувањето на демократијата.

Т.СТОЈЧЕВСКИ

ќе сфатат колку им е важен ваквиот Универзитет на Албанците“, вели Ирвин. Од друга страна, вели тој, Албанците мора да сфатат зошто Македонците се против ваквата политика и да мируваат со ова прашање.

Ако Владата и меѓународната заедница не реагираат на адекватен начин за решавање на проблемите со кои се соочуваат граѓаните, според испитаниците, ќе дојде до продлабочување на сиромаштијата, до зголеме-

мократски.

„Луѓето од Македонија не се плашат од војна толку колку што ги плаши можноста од распаѓање на општеството, што би довело до огромна сиромаштија, насилство, имиграција и неуспех на демократските процеси. Овие можности тие ги сметаат за реалност“, вели Ирвин.

За да се обезбедат фер и демократски избори, според граѓаните, неопходно е партиите да прекинат со на-

СПОРЕД ИСТРАЖУВАЊЕТО НА ЈАВНОТО МИСЛЕЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА

ДРЖАВЕН УНИВЕРЗИТЕТ ПРИОРИТЕТ ЗА АЛБАНЦИТЕ, А "ОНА" И "АНА" СТРАВ ЗА МАКЕДОНЦИТЕ

Македонците се плашат од албанската паравојска во земјава, а Албанците од македонската војска и полиција. Македонците сметаат дека активностите на паравоените групации се причина за нестабилност, додека за Албанците дискриминацијата при вработувањето, образованието и јазичните права се виновни за ваквата состојбата, се вели во истражувањето на Центарот за демократија и помирување во Југоисточна Европа и Фондацијата Институт за отворено општество кои на вчерашната прес - конференција го промовираа проектот "Мир, стабилност, избори", дизајниран од професорот Колин Ирвин од Универзитетот во Белфаст.

Според извештајот и за останатите етнички групи во Македонија активностите на

албанската паравојска се причина за безбедносните проблеми. Државно финансиран универзитет на албански јазик за Македонците е неприфатлив, додека Албанците сметаат дека проблемите на Албанците би се решиле со формирање на универзитет финансиран од државата.

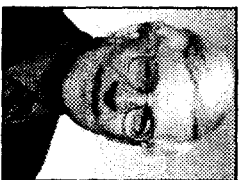
За Македонците траен мир може да се постигне само ако се преземат ефикасни мерки против албанската паравојска, а Албанците решавањето на овој проблем го гледаат преку формирањето на државен универзитет на албански јазик. Според анкетата 80 проценти од испитаниците Македонци и Албанци се изјасниле дека би излегле да гласаат на претстојните парламентарни избори, но ако се обезбедат фер и демократски избори, за што треба да се

прекине со секакви насилства и застрашувања во текот на изборите.

Според професорот Ирвин резултатите од анкетата треба да ги насочат активностите на сите релевантни фактори во македонското општество на вистински начин да ги решаваат проблемите. Доколку македонската Влада во соработка со меѓународната заедница не преземе соодветни чекори за решавање на проблемите, и Македонците и Албанците сметаат дека тоа би довело до поголема сиромаштија, зголемено насилство и емиграција на младите. Проектот е финансиран од грчкото Министерство за Македонија и Тракија. Во анкетата биле вклучени 1.600 испитаници од различни етничка припадност, пол и возраст.

А.Ѓ.

Мирот и мировните процеси не се лесни. Македонија успеа да остане најнор од најлошите во балканските војни, а Северна Ирска минува низ добра година по една цела генерација "неволи". На Израел и на Палестина не им оди баш најдобро. Таму, тенкови, Ф-16 и хеликоптерски оган се борат против секојдневни бомбашки со многу трагични последици. Изборот на претставникот од тврдото крило, Шарон, за лидер на израелската држава можеби помогна повторно да се расшплати судирот на Блискиот Исток. Во Северна Ирска ќе има избори идната година и тие може да донесат на власт нови политичари коишто би можеле да ја променат среќата таму. А овде, во Македонија, претстојните избори може да ја одредат судбината на мировниот процес во овој дел на Балканот. Кои се критичните проблеми со коишто идната македонска влада ќе мора да се справува?

Кои политички најдобро можат да се носат со овие предизвици? Што би се случило ако не се рашаваат овие проблеми и дали народот во Македонија ќе се уреди да излезе на гласице за политичарите за коишто народот смета дека можат да донесат долготраен мир и стабилност?

Без спроведени осум сондажи на јавното мислење во Северна Ирска околу поддршката на мировниот процес. Тоа беше можност народот од Северна Ирска да им каже на своите политичари што мисли дека треба да биде направено. Испитувањето на јавното мислење "Мир, стабилност и избори" ги користи истите методи што се користеа таму, за да му даде можност на народот на Македонија да ги изрази своите ставови за тоа што треба да се направи во иднина. Резултатите се изнесени пополю, а соопштални извештаи ќе бидат испратени до сите партии што се избрани во парламентот на Македонија, како и до ЕУ, ОБСЕ и до другите заинтересирани домашни и меѓународни организации.

Зошто нема доволно мир и стабилност во Македонија? Дугето од различни заедници често патни имаат и различни ставови за тоа зошто се случуваат судирите, а во овој случај,

Испитување на јавното мислење „Мир, стабилност и избори“ (1)

Изборите ја определуваат судбината на Македонија

КОЛИН ИРВИН

Зошто нема доволно мир и стабилност во Македонија. Првото прашање во анкетата ги разгледува токму тие причини и одлучето бара да укажат на тоа кои проблеми (вкупно 24) ги сметаат за "многу важни", "важни", "од одредена важност", "магку важни" или "воопшто неважни". Резултатите од двете главни заедници, според приоритетите, од еден до дваесет и четирите притоа важни "многу важни". Некои од грешките се исти и за Македонците и за Албанците, но некои не се.

Безбедносните проблеми избиваат на површината на листата кај Македонците, при што "ативностите на албанските паравоени групи" се појавуваат како најголема грижа (85 проценти "многу важно"), а потоа следуваат "неделосното разоружување на ОНА од страна на НАТО" на второ место (78 проценти) и "многу незаконско оружје во регионот" на трето место (74 проценти). На четврто и петто место се проблемите што произлегуваат од религиозно организираните криминал и корупцијата. Слично како и Македонците, и Албанците стравуваат од корупцијата и од организираните криминал кои се на високо место на нивната листа на причини, односно на прето и шесто место (67 проценти и 56 проценти "многу важно").

Проблемот на безбедноста е на второ место на нивната листа, но за нив проблемите дојдаат од "активноста на македонската партиска полиција и паравоени групи" што продолжуваат да ги затржуваат (67 проценти). Меѓутоа, за Албанците проблемот број еден не е безбедноста, туку "дискриминацијата против машиските етнички групи при вработувањето, во образованието и јазичните права"

Безбедносните проблеми избиваат на површината на листата кај Македонците, при што „ативностите на албанските паравоени групи“ се појавуваат како најголема грижа

(80 проценти "многу важно"). Во основа, главната грижа на "другите" етнички групи во Македонија (главно на Турците, Ромите, Србите и на Властите) е истата што и на Македонците, при што активноста на албанските паравоени групи, исто така, избиваат на врвот на нивната листа.

Јасно е дека различните проблеми околу безбедноста на секоја од заедниците мора да се земе предвид ако се сака да се постигне долготраен мир и стабилност, а за Албанците и за некои "други" групи, прашањето на дискриминацијата, исто така, треба да се разгледа. Наодвор од сето тоа, сите луѓе од Македонија, независно од нивната етничка припадност, ги сметаат проблемите на корупцијата во

владата и слабата економија на државата за најголема закана за конечниот успех на мировниот процес. Интересно е тоа што, во врска со мировниот процес, илејат дека Рамковниот договор претерува со реформите се најде на 11. место на листата кај Македонците (43 проценти), додека мислењето дека Договорот незадоволително ги решава барањата се појавува на 15. место на листата кај Албанците (25 проценти). Сосема е јасно дека Рамковниот договор, како таков, не е проблем за ниту една од заедниците, како неговитот целосен потенцијал не е достигнат, во смисла на безбедноста, еднаквоста и владеењето на правото.

Приоритети за траен мир и стабилност За второто прашање од луѓето се барае да ја разгледаат листата од дваесет и четирите чекори кои би можеле да бидат преземени за да се обезбеди траен мир и состојана стабилност во Македонија. За секој чекор, или опција, требаше да се наведе дали тие се "суштински", "пожелни", "прифатливи", "толерантни" или "неприфатливи" како составен дел на еден успешен мировен процес. Резултатите од двете главни заедници покажуваат дека некои од приоритетите за мир и стабилност се исти, но некои се разликуваат.

Првите три приоритети за Македонците се поврзани со безбедноста и владеењето на правото. Нивниот прв приоритет е "ефикасни мерки против паравојската и организираните криминал" (83 проценти "суштински"). Потоа следува "зајакнување на владеењето на правото", па "вистинска независно судство", и двете опции со по 75 проценти. За Албанците, првите три приоритети се предмет на

еднаквост и социјална реформа. Нивниот прв приоритет е "државно финансиран универзитет на албански" (85 проценти "суштински"). Следуваат: "лесно спроведување на Рамковниот договор" со 84 проценти и "силни мерки за спречување етничка дискриминација" со 82 проценти. И обете заедници ги имаат "слободите и фер избори" како четврти приоритет. Со еден голем исклучок, се чини дека не треба да има премногу отпор во заедницата за реализирањето на овие очигледно различни листи на потреби. Албанците, исто така, го сакаат "зајакнувањето на владеењето на правото" (77 проценти "суштински") и "вистински независно судство" (66 проценти "суштински"). За Албанците "ефективните мерки против паравојската и организираните криминал" се наоѓаат на 16. место на нивната листа со 45 проценти "суштински", 22 проценти "пожелни", 22 проценти "прифатливи", 10 проценти "толерантни" и само еден процент "неприфатливи". Слично на нив, 43 проценти од Македонците сметаат дека "силните мерки за спречување етничка дискриминација" се "суштински", а само 2 проценти ја сметаат оваа политика за "неприфатлива". Целосното спроведување на Рамковниот договор не е лесно прашање за сите Македонци, но повеќето сметаат дека е или "суштински", со 13 проценти, или "пожелно", со 20 проценти, или "прифатливо", со 22 проценти, или "толерантно", со 19 проценти. Мал број, 26 проценти, ја сметаат оваа опција за "неприфатлива", така што за нив, тоа е сè уште проблем.

За жал, приоритетот за којшто, се чини, има малку или "воопшто нема" разбирање е желбата за "државно финансиран универзитет на албански јазик". Оваа опција се наоѓа на дното на листата кај Македонците, со 78 проценти кои сметаат дека таквиот универзитет е "неприфатлив", додека 85 проценти од Албанците го сметаат за "суштински". Да се надеваме дека сепак на Македонците ќе почнат да сфаќаат колу таквиот универзитет им е важен на Албанците. Од друга страна, Албанците мора да се потружат да сфатат зошто Македонците се толку против таквата политика и да се обидат да мислуваат со тоа прашање, зашто таа грижа можеби ќе треба да биде одложена. Јасно е дека овде е потребна внимателна дипломатска посредување.

(Авторот е професор на Универзитетот во Белфаст)

Испитување на јавното мислење „Мир, стабилност и избори“ (2)

Во фер услови би гласале над 80 проценти од граѓаните

КОЛИН ИРВИН

Многу може да се каже за двесте листи на приоритети. Но, во подолготрајното дело, се чини дека има повеќе согласност отколку несогласност во врска со политиките и реформите колкото можат да се користат со силно и ефективно политичко водство. Сите сакаат Македонија да биде демократска и економски успешна, и сите се подготвени да вложат напори да го постигнат тоа.

Последините од неуспехот

Се разбира, сите се надеваат дека ќе биде направено сè што треба за да ѝ се помогне на Македонија да биде успешна демократија со растечко стопанство. Но, ако владата и меѓународната заедница не ги преземат потребните чекори за да се обезбеди траен мир и постојана стабилност, што ќе се случи тогаш? Од листа на непријателски раз-

лични можности, испитаниците требаше да одредат кон кој од нив ги сметаат за „многу веројатни“, „веројатни“, „не сум сигурен за тоа“, „малку веројатни“ или „многу неверојатни“.

Резиме сите се согласуваат доколку

владата и меѓународната заедница не реагираат и на адекватен начин не ги решаваат проблемите, ќе дојде до „поголема сиромаштија“ (77 проценти „многу веројатно“), до „зголемување на миграциите“ (62 проценти), „миграција на младите“ (61 процент) и дека „нема да има слободни и фер избори“ (57 проценти „многу веројатно“).

Сепак, иако 40 проценти од Македонците веруваат дека несправедливоста на политиките за решавање на проблемите на нацијата ќе презвизика „миграција од Косово“, само 6 проценти од Албанците го делат тоа мислење. Слично на тоа е дека само 5 проценти од Албанците мислат дека „повторен конфликт инициран од Косово“ е „многу веројатно“. Осумдесет проценти од Албанците и 23 проценти од Македонците сметаат дека „обавувањето вонредна состојба и откажување на изборите“ е „многу веројатно“. Од друга страна, 24 проценти од Македонците и 13 проценти од Албанците сме-

Дуѓето ги прашавме: ако се создадат услови за фер и слободни избори, сметате ли дека луѓето треба да гласаат? Осумдесет и седум проценти рекоа да. А кога беа прашани дали тие лично би гласале, 80 проценти одговориха дека би гласале

таат дека распаѓањето на земјата е „многу веројатно“.

Некои посериозни шанси за граѓанска војна што ќе доведе до меѓународен протекторат (16 проценти „многу веројатно“), регионална војна (12 проценти „многу веројатно“) или размена на територија со соседните земји (9 проценти „многу веројатно“), се чини дека не се сериозни можности во сегашно време.

Јасно е дека луѓето од Македонија не се плашат од војна толку многу колку што се плашат од распаѓањето на општеството, што би довело до огромна сиромаштија, насилство, имиграција и неуспех на демократијата.

ратските процеси. Овие можности тие ги сметаат за вистинска реалност.

Фер и слободни избори

Желбата за фер и слободни избори е еден од врвните приоритети за сите што живеат во Македонија, веднаш по безбедноста и, за некои, по еднаквоста. Многумина сметаат дека слободните и фер избори се неразделен дел од кој било план направен да донесе долгорочен мир. Водечки сметаа за тоа, луѓето од Македонија ги прашавме за тоа кои чекори треба сета да се преземат за да се обезбедат фер и слободни избори, односно од листа на дванаесет опции, кои ги сметаат за „суштински“, „пожелни“, „прифатливи“, „толерантни“ или „неприфатливи“ како дел од успешниот мировен процес.

И повторно, со неколку помали исклучоци, има многу соняање низ сите делови на македонското општество во однос на овие прашања. Деведесет и три проценти веруваат дека „суштински“ или „пожелни“ е „политичките партии да прекинат со секаково насилство и со застрашување во текот на изборите“ и дека „треба да се избеднува

Проектот беше направен, независно од Централниот проект за демократија и помирување во Југоисточна Европа (CDRSEE Solidarity Project), координиран од CDRSEE Фондацијата Институт отворено општество Македонија (FOSIM) и Трајното Министерство за Македонија и Трајната Истражувачка група на крајината од Београд, а соодлажа веритетот на крајината од Београд, а соодлажа та на јавното мислење, ја изврши Централот за станичка припадност и географска област

Дуѓето од Македонија не се плашат од војна толку многу колку што се плашат од распаѓањето на општеството, што би довело до сиромаштија, насилство, имиграција и неуспех на демократијските процеси. Тие 80 сметаат ова за вистинска реалност

разлик што иницира етничка омраза (88 проценти), дека „партиите треба да потпишат заклетва за фер и слободни избори“ (81 процент), дека „медиаумите не треба да иницираат етничка омраза“ (80 проценти), дека подмијата, армијата и паравојската треба да останат надвор од процесот на изборите“ (79 проценти), дека треба да бидат распоредени меѓународни тимови за мони-

Табела 1. Ако овие услови за фер и слободни избори се создадат, сметате ли дека луѓето треба да гласаат?

Процент	Сите	Македонија	Албанија	Други
Да	87	88	83	89
Не	4	4	3	5
Не знам	9	8	15	6

Табела 2. Дали вие би гласале под вакви околности?

Процент	Сите	Македонија	Албанија	Други
Да	80	81	79	78
Не	10	10	7	12
Не знам	10	9	14	10

торинг“ (76 проценти), дека „треба да има кампања што ќе ги поттикнува луѓето да гласаат“ (76 проценти) и дека, исто така, „треба да има меѓународни набљудувачи на секое избирачко место“ (60 проценти). Нема значајно разликување за која било од овие точки, па можеби сите тие би можеле да бидат вклучени во некој вид заклетва за фер и слободни избори.

Меѓутоа, кога станува збор за меѓународни сили за следење на изборите, само околу половината од населението, и околу половина од сите Македонци го сметаат тоа за „суштинско“ или „пожелно“, додека 13 проценти од Албанците сакаат полицајц да биде присутен на секое избирачко место. Се чини дека она што најмногу го сакаат луѓето да го видат е оптоворно однесување од страна на политичките партии, политичарите и медиумите, засилено со гаранцијата што може да ја донесат меѓународните мониторинг тимови. Силите, и домаќините и меѓународните, се чини дека не се толку добредојдени, можби поради тоа што тие не се сметаат за вистински дел од процесот на изборите во едно слободно и демократско општество кон кое сите се стремат сета.

Но, дури и сето ова да може да биде направено, дури и ако политичарите сета сакаат да ги решаваат овие прашања и политиките разгледани во оваа анкета, дури и ако тие навистина потпишат и се придржуваат до некаква заклетва за фер и слободни избори, дали тогаш луѓето од Македонија ќе излезат да гласаат? Последните избори сугерираат дека тие нека да се потрудат да гласаат. Но, можеби работите сета би можеле да се сменат. Можеби луѓето сета би гласале доколку веруваат дека нивниот глас ќе значи нешто. За ова, последното критично прашање, луѓето ги прашавме: „Ако овие услови за фер и слободни избори се создадат, сметате ли дека луѓето треба да гласаат?“ Осумдесет и седум проценти рекоа да (Табела 1). А кога беа прашани дали тие лично би гласале, 80 проценти одговориха дека би гласале (Табела 2). Да се надеваме дека политичарите и луѓето сета ќе можат да се соочат со овој предизвик.

Ма. Уиверзитетот на Колумбија, Београд

SONDAZH: PAQE, STABILITET DHE ZGJEDHJE

Marrëveshja Kornizë - nuk është problem për asnjërin komunitet

Kohë më parë në Maqedoni është realizuar një projekt, që është vënë në funksion në mënyrë të pavarur nga Qendra për Demokraci dhe Bashkërendim në Evropën Juglindore (CDRSEE, Selanik, Greqi) dhe është financuar në mënyrë të përbashkët nga CDSEE, Fondacioni Instituti Shoqëria e Hapur në Maqedoni dhe Ministria Greke për Maqedoni dhe Traki. Studimi është ndërmarrë nga Dr. Colin Irwin prej Universitetit të Mbretëreshës në Belfast, derisa puna e anketimit të opinionit publik është kryer nga Qendra për Marrëdhënie Etnike në Shkup, prej 14 mars e deri më 25 mars për të zbatuar 1600 intervista "ballë për ballë" që përfaqësonin pjesë të përzierit të popullsisë të Maqedonisë në aspekt të moshës, gjinisë, klasës shoqërore, njohjes politike dhe etnike si dhe rajonit gjeografik. Raportin nga ky sondazh mjaftë interesant, për lexuesit e Faktit, do ta botojmë në vazhdimë

Dr. Colin Irwin

KËRKIMI I VËSHTRIMEVE TË POPULLIT PËR ZGJEDHJEN E KONFLIKTIT

Paqja dhe proceset paqësore nuk janë të lehta. Maqedonia arriti të qëndrojë jashta luftërave më të këqija të Ballkanit, dhe Irlanda Veriore është duke përjetuar një vit të mirë pas një gjenerate "trazirash". Izraelit dhe Palestinës nuk i shkojnë punët mirë. Atje tankset, F16-shtet dhe helikopterët ushtarak "ballafaqohen" kundër vetëvrasësve të minuar me pasojat më tragjike. Zgjedhja e përkrahësit të rugës së ashpër, Sharon, për udhëheqës të shtetit izraelit ndoshta ka ndihmuar në rindezjen e konfliktit në Lindjen e Mesme. Në Irlandën Veriore zgjedhjet e vitit të ardhshëm mund të nxjerrin politikanë të rinj në pushtet dhe ndryshim të fatit, përdërisa këtu në Maqedoni, zgjedhjet që po afrohen mund të përcaktojnë fatin e procesit paqësor në këtë pjesë të Ballkanit.

Cilat janë problemet qenësore me të cilat duhet të merret Qeveria e re Maqedonase? Çfarë politike më së miri mund t'i përputhet këtyre sfidave? Çfarë do të ndodh nëse këto probleme nuk adresohen dhe a mund populli i Maqedonisë të bindet të del e të votojë për politikanë që ata besojnë se më së miri mund të kontribuojnë për paqe dhe stabilitet afatgjatë?

Në mbështetje të procesit paqësor të Irlandës Veriore u zbatuan tetë sondazhe të opinionit publik në mënyrë që populli i Irlandës Veriore të ketë mundësi t'i tregojë politikanëve të tyre se çfarë ata mendonin se duhej të bëhej. Ky sondazh i opinionit publik i përdor metodat e njejtë si ato që janë përdorur atje, në mënyrë që popujt e Maqedonisë të kenë mundësi t'i shprehin vështrimet e tyre për të ardhmen. Rezultatet janë pasqyruar më poshtë, derisa raportet e plota do tu dërgohen të gjitha partive politike që janë zgjedhur në Parlamentin e Maqedonisë si dhe UE-së, OSBE-së dhe organizatave tjera të interesuara ndërkombëtare dhe shtetërore.

ARSYET PËR MUNGESËN E PAQES DHE STABILITETIT NË MAQEDONI

Njerëzit prej komuniteteve të ndryshme shpesh kanë vështrime

shumë të ndryshme për arsyet e konfliktit, dhe në këtë rast për mungesën e paqes dhe stabilitetit në Maqedoni. Për t'u marrë me këtë çështje, pyetja e parë e sondazhit kërkonte njerëzit të tregojnë se cilat probleme ata i konsideronin të jenë "Shumë të rëndësishme", "Të rëndësishme", "Me rëndësi të mesme", "Pak të

rëndësishme", "Të parëndësishme". Tabela 1 paraqet rezultatet për dy komunitetet kryesore me radhitje për nga rëndësia prej një deri në njëzet e katër (me përqindje "Shumë të rëndësishme"). Disa shqetësime janë të njejtë për dy komunitetet, por disa nuk janë.

Planimet e sigurisë paraqiten

në krye të listës maqedonase me "Aktivitetet e grupeve paramilitare shqiptare" si shqetësimi i tyre numër një (85% "Shumë të rëndësishme), e përcjellur me "çarmatimin jo të plotë të UÇK-së nga NATO" në numrin dy (78 për qind) dhe "posedimin e shumë armëve ilegale në regjion" në numrin tre (74 për qind). Kjo

përcillet me problemet e krimit të rëndë të organizuar dhe korrupsionit në numrin katër dhe pesë.

Ngjajshëm kështu, edhe shqiptarët vendosin korrupsionin dhe krimin e organizuar lartë në listën e tyre të arsyeve, në vendin e tretë dhe të gjashtë përkatësisht (67% dhe 56% "Shumë e rëndësishme"). Problemi i sigurisë vjen në numrin dy në listën e tyre, por për ata janë "Aktivitetet e grupeve policore maqedonase dhe grupeve paramilitare" ajo që vazhdon t'i brenosë (67 për qind). Megjithatë, për shqiptarët problemi i tyre numër një nuk është siguria, por "Diskriminimi ndaj pakicave etnike në punësim, edukim dhe të drejtat gjuhësore" (80% "Shumë e rëndësishme").

Në shumë mënyra shqetësimet më të mëdha të grupeve "Tjera" etnike në Maqedoni (pjesa më e madhe e të cilëve turqit, romët, serbët dhe vllahët) janë të njejtë si ato të maqedonasve, duke vendosur në krye të listës së tyre aktivitetet e paramilitarëve shqiptarë.

Është e qartë se problemet e ndryshme të sigurisë së çdo komuniteti duhet medoemos të adresohen, poqëse paqja dhe stabiliteti arrihen në afat të gjatë dhe për shqiptarët dhe disa grupe të të "tjerëve", çështja e diskriminimit duhet medoemos të shqyrtohet. Jashta kësaj të gjithë popujt e Maqedonisë, pa marrë parasysh kualifikimet e tyre etnike, konsiderojnë se problemet e korrupsionit në qeveri si dhe perspektivat e varfëra ekonomike të shtetit janë kërcënimi më i madh për suksesin përfundimtar të procesit paqësor.

Ajo që është interesant, në lidhje me procesin paqësor, dhe që duhet të përmendet është ideja se Marrëveshja Kornizë shkon shumë larg me reforma, dhe kjo u radhit në vendin e 11-të në listën maqedonase (43 për qind), derisa sygjerimi se Marrëveshja nuk i plotëson të gjitha kërkesat doli në vendin e 15-të në listën e shqiptarëve (25 për qind). Pra, duket se është e qartë se Marrëveshja Kornizë, ashtu siç është, nuk është ndonjë problem i madh për asnjërin komunitet, edhe pse detyrat e saja, në term të stabilitetit, barazisë dhe sundimit të Ligjit duhet ende të arrijnë potencialin e saj të plotë. (Vijon)

Përqindja „Shumë e rëndësishme”	Maqedonas	Shqiptarë
1 Aktivitetet e grupeve paramilitare shqiptare që ende operojnë në Maqedoni (AKSH)	85%	80%
2 Çarmatimi jo i plotë i UÇK-së nga NATO	78%	67%
3 Posedimi i shumë armëve ilegale në regjion	74%	66%
4 Krimi i rëndë i organizuar që përfshin biznismenë, paramilitarë dhe politicientë	70%	61%
5 Mitoja dhe korrupsioni i pjesshëm politik që fundos fondacionet demokratike të shtetit	65%	58%
6 Amnisti që përfshin të gjitha krimet e rënda kundër njerëzimit	62%	56%
7 Dështimi i ekonomisë së Maqedonisë	53%	55%
8 Mundësi të varfëra ekonomike për të gjitha seksionet e shoqërisë	52%	53%
9 Marrëdhëniet e këqija ndëretnike ndërmjet popujve të Maqedonisë	48%	46%
10 Veprim i pamjaftueshëm i komunitetit ndërkombëtarë për të krijuar paqe dhe stabilitet në Maqedoni	46%	40%
11 Marrëveshja kornizë shkon shumë larg në lidhje me kërkesat për reforma	43%	36%
12 Njerëzit e zhvendosur brenda Maqedonisë	42%	27%
13 Mosmarrëveshja lidhur me	42%	27%

Tabela 1. Arsyet e konfliktit të maqedonasve dhe shqiptarëve sipas rëndësisë

SONDAZH: PAQE, STABILITET DHE ZGJEDHJE (2)

Prioritetet për paqe dhe stabilitet të qëndrueshëm

Përqindja „Esenziale”	Maqedonas	Shqiptarë
1. Masa efektive kundër paramilitarëve dhe krimin të organizuar	83%	85%
2. Përforcimi i sundimit të Ligjit	75%	84%
3. Pavarësi e plotë e Gjyqit	75%	82%
4. Zgjedhje të lira dhe të drejta	72%	80%
5. Rindërtimi i shtëpive të njerëzve të zhvendosur dhe sigurohet siguria e tyre	72%	78%
6. Komuniteti Ndërkombëtarë duhet të bëjë përpjekje më të mëdha për të larguar gjithë armë ilegale në region	69%	78%
7. Plan strategjik për eliminimin e dobësimit social dhe varfërisë	68%	77%
8. Mbatja e kontrollit mbi industrinë strategjike dhe rezervave nga ana e shtetit	58%	73%
9. Zgjidhja e çështjes së emrit të Maqedonisë	51%	67%
10. Anëtarësimi në UE	50%	66%
11. Masa të fuqishme për parandalimin e diskriminimit etnik	43%	66%
12. Komunitetet religjioze nuk duhet të ndërhyjnë në politikë	40%	62%
13. Zhvillimi i qeverisjes lokale	34%	59%
14. Transparencë e institucioneve ndërkombëtare dhe OJQ-ve gjatë dhënies së ndihmave financiare	32%	54%
15. Ndihmë ndërkombëtare për të ndërtuar institucione të reja dhe forcuar institucionet ekzistuese të	27%	49%
16. Masa të fuqishme për të parandaluar diskriminimin gjinor	27%	45%
17. Plan strategjik për ndërtimin e besimit ndërmjet grupeve të ndryshme etnike	26%	40%
18. Monitorim ndërkombëtar të aktiviteteve të ministrive kyçe	23%	38%
19. Implementimi i plotë i Marrëveshjes Kornizë	13%	38%
20. Ndërtimi i komuniteteve të reja për njerëzit e zhvendosur në Maqedoni	10%	37%
21. Përfaqësim proporcional për të gjitha grupet etnike në administratën publike, policinë dhe ushtrinë e Maqedonisë	8%	33%
22. Integrimi i ish-paramilitarëve në shoqërinë civile	6%	25%
23. Financim shtetëror për një Fakultet për Studime Turke brenda një Universiteti ekzistues	1%	14%
24. Universitet në gjuhën shqipe me financim shtetëror	1%	12%

TABELA 2. PRIORITETET E MAQEDONASVE DHE SHQIPTARËVE PËR PAQE DHE STABILITET

Kohë më parë në Maqedoni është realizuar një projekt, që është vënë në funksion në mënyrë të pavarur nga Qendra për Demokraci dhe Bashkërendim në Evropën Juglindore (CDRSEE, Selanik, Greqi) dhe është financuar në mënyrë të përbashkët nga CDSEE, Fondacioni Instituti Shoqëria e Hapur në Maqedoni dhe Ministria Greke për Maqedoni dhe Traki. Studimi është ndërmarrë nga Dr. Colin Irwin prej Universitetit të Mbretëreshës në Belfast, derisa puna e ankëtitimit të opinionit publik është kryer nga Qendra për Marrëdhënie Etnike në Shtup, prej 14 mars e deri më 25 mars për të zbatuar 1600 intervista "ballë për ballë" që përfaqësonin pjesë të përzier të popullsisë të Maqedonisë në aspekt të moshës, gjinisë, klasës shoqërore, njohjes politike dhe etnike si dhe rajonit gjeografik.

Në pyetjen e dytë njerëzit ishin pyetur që të kalojnë nëpër një listë prej njëzet e katër hapave që do të mund të ndërmerreshin për të ndihmuar sigurimin e paqes së qëndrueshme dhe stabilitetit të vazhdueshëm në Maqedoni. Për secilin hap apo alternativë ata duhet të potencojnë se cilat prej tyre ata i konsiderojnë se janë "Esenziale", "Të dëshirueshme", "Të pranueshme", "Tolerueshme" apo "Të papranueshme", si pjesë e procesit të suksesshëm paqësor. Tabela 2 paraqet rezultatet e dy komuniteteve kryesore, sipas rëndësisë. Përsëri disa prioritetet për paqe dhe stabilitet janë të njëjta, por disa prej tyre janë të ndryshme.

Tre prioritetet e para për maqedonasit i përkasin sigurisë dhe sundimit të ligjit. Ata prioritet më të madh i japin "Masa efektive kundër paramilitarëve dhe krimin të organizuar" (83% "Esenziale"). Kjo është e përcjellur me "Përforcimi i sundimit të Ligjit" dhe "Pavarësia e plotë e Gjyqit", që të dyja me 75 për qind. Për shqiptarët, tre prioritetet e tyre të para kanë të bëjnë me çështje të barazisë dhe reformat sociale. Prioriteti i tyre numër një është "Universitet në gjuhën shqipe me financim shtetëror" (85 për qind "Esenziale"), i përcjellur me "Implementimi i plotë i Marrëveshjes Kornizë" me 84 për qind dhe "Masa të fuqishme për parandalimin e diskriminimit etnik" me 82 përqind. Që të dy këto komunitete radhitin "Zgjedhje të lira dhe të drejta" si prioritetin e tyre të katërt.

Me një përjashtim të dukshëm, nuk duhet të ketë shumë rezistencë nga këto komunitete për implementimin e këtyre listave të ndara të kërkesave. Shqiptarët poashtu dëshirojnë të bëhet "Përforcimi i sundimit të Ligjit" (77 për qind "Esenziale") dhe "Pavarësia e plotë e Gjyqit" (66 për qind "Esenziale"). Për shqiptarët "Masa efektive kundër paramilitarëve dhe krimin të organizuar" është radhitur në vendin e 16-të në listën e tyre me 45 për qind "Esenziale", 22 për qind "E dëshirueshme", 22 për qind "E pranueshme", 10 për qind "Tolerueshme" dhe vetëm 1 për qind "E papranueshme". Ngjajshëm, 43 për qind të maqedonasve konsiderojnë "Masa të fuqishme për parandalimin e diskriminimit etnik" të jenë "Esenziale", derisa vetëm 2 për qind konsiderojnë një politikë të tillë të jetë "E papranueshme". "Implementimi i plotë i Marrëveshjes Kornizë" nuk është një çështje e lehtë për të gjithë maqedonasit, por shumica e shohin atë ose "Esenziale" me 15 për qind, apo "E dëshirueshme" me 20 për qind, apo "E pranueshme" me 22 për qind, apo "Tolerueshme" me 19 për qind. Një pakicë prej 26 për qind konsiderojnë këtë objektiv të jetë "E papranueshme" dhe prandaj për ta kjo është edhe më e lehtë problem.

Fatqësisht, i vetmi prioritet në të cilin siç duket ka vetëm pak apo aspak "bashkim të mendimeve" është dëshira për "Universitet në gjuhën shqipe me financim shtetëror". Ky objektiv është në fund të listës maqedonase me 78 për qind që këtë financim e konsiderojnë "E papranueshme", derisa 85 për qind e shqiptarëve e konsiderojnë këtë si "Esenziale". Shpresojmë se maqedonasit tash do të fillojnë të kuptojnë sa me rëndësi është një universitet i tillë për shqiptarët. Anasjelltas, shqiptarët duhet të bëjnë përpjekje për të kuptuar se përse maqedonasit janë kaq kundërshtar për një politikë të tillë dhe të përpiqen këto çështje ndoshta t'i lënë të pushojnë. Një diplomaci shumë e kujdesshme dhe/apo

ndërmjetësim është qartë e nevojshme këtu. Mund të thuhet edhe shumë më tepër rreth këtyre dy listave të prioritetve. Por, për pjesën më të madhe, më shumë ka pajtim se sa mos pajtim për politikën dhe reformat që mund të ndërmerren më tutje me një udhëheqësi të fortë dhe efektive politike. Secili dëshiron Maqedonia dhe të jetë një sukses demokratik dhe ekonomik dhe do t'i mirëprë të gjitha përpjekjet e bëra për ta arrirë këtë fund.

PASOJAT E DËSHITIMIT

Natyrisht të gjithë shpresojnë se gjithçka që duhet të bëhet për t'i ndihmuar Maqedonisë të ketë një demokraci të suksesshme me ekonomi që vjen e rritet do të bëhet. Por, nëse Qeveria e Maqedonisë dhe Komuniteti Ndërkombëtar dëshirojnë t'i marrin hapet e nevojshme për të siguruar paqe të qëndrueshme dhe stabilitet të vazhdueshëm, çfarë do të ndodh atëherë? Prej një liste prej katërbëdhjetë mundësive të ndryshme njerëzit janë pyetur të theksojnë se cilat ata i konsiderojnë si janë "Shumë e mundshme", "E mundshme", "Nuk jam i sigurtë", "E pamundshme" apo "Shumë e pamundshme". Tabela 3 radhit rezultatet për gjithë Maqedoninë, për komunitetin maqedonas dhe shqiptarë veçmas, ndërsa për minoritetet "Tjera" së bashku.

TABELA 3. ÇFARË DO TË NDODH NËSE QEVERIA E MAQEDONISË DHE KOMUNITETI NDERKOMBËTAR DËSHTOJNË TË VEPROJNË

Përqindja "Shumë e mundshme"	Të gjithë	Maqedonas	Shqiptarë	Tjera
Rritja e varfisht	77%	74%	74%	74%
Rritja e shpreh	65%	68%	43%	63%
Çështja e të drejtave	61%	64%	50%	64%
Nuk do të ketë zgjedhje të lira dhe të drejta	57%	57%	43%	64%
Pak njerëz do të kenë shpreh të dritës të vonesës në zgjedhjet që po vijnë	49%	50%	30%	50%
Imigrim prej Kosovës	32%	40%	31%	32%
Qeveria e re e Maqedonisë do të jetë e dobët dhe jefektive	32%	31%	32%	38%
Rritimi i konfliktit me anullimi të pasqyrtë	30%	35%	14%	34%
Rritimi i konfliktit me iniciim nga Kosova	27%	34%	3%	27%
Shpallja e gjendjes së jashtëzakonshme dhe anulimi i zgjedhjeve	21%	23%	14%	13%
Aparatet e shtetit janë të ndryshme dhe shpesh të dobët	21%	24%	12%	19%
Luftë qytetare dhe imponimi i Prorogativës Ndërkombëtare	16%	19%	9%	11%
Luftë qytetare që sipas në luftë	12%	14%	7%	11%
Rrezik i rritjes së shtetit	9%	10%	7%	10%

Pothuaj të gjithë pajtohen se dëshmti i adresimit të problemeve në mënyrë adekuate, me të cilat Qeveria dhe Komuniteti Ndërkombëtar medeoemos duhet të merren, do të shpie e "Rritje të varfërisë" (77 për qind "Shumë e mundshme"); "Rritje të dhunës" (62 për qind); "Emigrimi i të rinjëve" (61 për qind) dhe se "Nuk do të ketë zgjedhje të lira dhe të drejta" (57 për qind "Shumë e mundshme").

Megjithatë, edhe pse 40 për qind e maqedonasve besojnë se dëshmti i implementimit të politikës për t'u marrë me problemet shtetërore do të shpie në "Imigrim prej Kosovës", vetëm 6 për qind e shqiptarëve ndajnë këtë mendim. Ngjajshëm me këtë, vetëm 5 për qind e shqiptarëve mendojnë se "Rritimi i konfliktit me iniciim nga Kosova" është "Shumë i mundshëm". Tetëmbëdhjetë për qind e shqiptarëve dhe 23 për qind e maqedonasve konsiderojnë se "Shpallja e gjendjes së jashtëzakonshme dhe anulimi i zgjedhjeve" është "Shumë i mundshëm". Në anën tjetër, 24 për qind e maqedonasve dhe 13 për qind e shqiptarëve konsiderojnë ndarjen e shtetit si "Shumë e mundshme".

Jashta kësaj, perspektivat më serioze të luftës qytetare që shpie në Protektorat Ndërkombëtar (16 për qind "Shumë e mundshme"), luftë regionale (12 për qind "Shumë e mundshme") apo këmbim terriroresh me shtetet fqinje (9 për qind "Shumë e mundshme"), nuk janë perceptuar si mundësi serioze për kohën prezente. Është e qartë se popujt e Maqedonisë nuk i frigohen luftës aq shumë sa që i frigohen shkatërrimit të shoqërisë që rezulton me rritjen e varfërisë, dhunës, emigrimit dhe dëshmtit të proceseve demokratike. Këto perspektiva ata i konsiderojnë se janë shumë të vërteta.

(Vijon)

SONDAZH: PAQE, STABILITET DHE ZGJEDHJE (3)

Zgjedhje të lira dhe të drejta

Kohë më parë në Maqedoni është realizuar një projekt, që është vënë në funksion në mënyrë të pavarur nga Qendra për Demokraci dhe Bashkërendim në Evropën Juglindore (CDRSEE, Selanik, Greqi) dhe është financuar në mënyrë të përbashkët nga CDSEE, Fondacioni Instituti Shoqëria e Hapur në Maqedoni dhe Ministria Greke për Maqedoni dhe Traki. Studimi është ndërmarrë nga Dr. Colin Irwin prej Universitetit të Mbretëreshës në Belfast, derisa puna e anketimit të opinionit publik është kryer nga Qendra për Marrëdhënie Etnike në Shkup, prej 14 mars e deri më 25 mars për të zbatuar 1600 intervista "ballë për ballë" që përfaqësonin pjesë të përzier të popullsisë të Maqedonisë në aspekt të moshës, gjinisë, klasës shoqërore, njohjes politike dhe etnike si dhe rajonit gjeografik

Përqindja "Esenciale" apo "E dëshirueshme"	Të gjithë	Maqedonas	Shqiptarë	Tjerë
Palët duhet të ndërpresin gjithë dhunën kanosjet gjatë zgjedhjeve	93%	94%	97%	86%
Politicientët duhet të largohen nga përdorimi i gjuhës dhe fjalimeve që nxisin urrejtje etnike	88%	85%	98%	88%
Të gjitha partitë politike duhet të nënshkruajnë zotim për zgjedhje të lira dhe të drejta	88%	87%	92%	87%
Vëzhguesit ndërkombëtar duhet të jenë aktivë në mbajtjen e standardeve ndërkombëtare për zgjedhje të lira dhe të drejta	81%	78%	89%	77%
Mediat e lajmeve duhet të mënjanojnë publikimin dhe transmetimin e tregimeve që nxisin urrejtje etnike	80%	75%	95%	80%
Policia, ushtria dhe grupet paramilitare duhet të qëndrojnë jashta procesit elektoral	79%	77%	87%	77%
Ekipet vëzhguese ndërkombëtare duhet të shpërndahen në Maqedoni në rast sa më të shpejt	76%	74%	88%	71%
Duhet të ketë fushatë për të mësuar dhe inkurajuar qytetarët të votojnë	76%	78%	73%	70%
Vëzhguesit ndërkombëtar duhet të jenë prezent në çdo vendvotim	60%	60%	60%	55%
Forcat ndërkombëtare duhet të përdoren për të vëzhguar dhe mbyllur kufinj të grupet paramilitare që synojnë të përçajnë zgjedhjet	58%	69%	21%	67%
Forcat ndërkombëtare duhet të përdoren për të vëzhguar procesin e votimit kudo nëpër Maqedoni gjatë zgjedhjeve	50%	51%	51%	46%
Një polic duhet të jetë prezent në çdo vendvotim	42%	51%	13%	49%

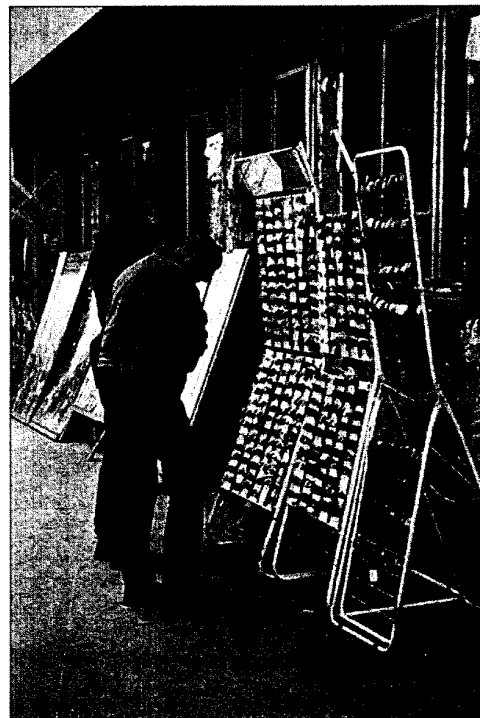
Tabela 4. Kërkesat për zgjedhje të lira dhe të drejta

Përqindja	Të gjithë	Maqedonas	Shqiptarë	Të tjerë
Po	87	88	83	89
Jo	4	4	3	5
Nuk e di	9	8	15	6

Tabela 5. Nëse këto kushte për zgjedhje të lira dhe të drejta mund të plotësohen, a mendoni se populli duhet të votojë?

Përqindja	Të gjithë	Maqedonas	Shqiptarë	Të tjerë
Po	80	81	79	78
Jo	10	10	7	12
Nuk e di	10	9	14	10

Tabela 6. A do të kishit votuar ju nën këto rrethana?

Dëshira për zgjedhje të lira dhe të drejta është një prej prioriteteve më kryesore për ëdonjërën që jeton në Maqedoni, menjëher pas nevojës për siguri, dhe për disa tjerë, pas barazisë. Shumica mund të gjykojnë se zgjedhjet e lira dhe të drejta janë pjesë e domosdoshme e ëfarëdo plani të dizajnuar që duhet të prodhojë paqe të qëndrueshme. Duke patur këtë parasysh, popujt e Maqedonisë janë pyetur se ëfarë hapa duhet të merren për të siguruar zgjedhje të lira dhe të drejta. Lista me dymbëdhjetë opione tregon se cilat ata i konsideruan se janë "Esenciale", "E dëshirueshme", "E pranueshme", "Toleruese" apo "E papranueshme" si pjesë e procesit të suksesshëm paqësor. Tabela 4 radhit rezultatet për gjithë Maqedoninë, për komunitetin maqedonas dhe shqiptarë veëmas, ndërsa për minoritetet "Tjera" së bashku.

Përsëri, me vetëm disa përjashtime të vogla, ekziston një përputhje e madhe nëpër të gjitha sferat e shoqërisë në Maqedoni lidhur me këto ëështje. Nëntëdhjetë e tre për qind besojnë se është "Esenciale" apo "E dëshirueshme" që "Palët të ndërpresin gjithë dhunën dhe kanosjet gjatë zgjedhjeve" dhe se gjuha që nxit urrejtje etnike duhet të mënjanohet (88 për qind); se partitë duhet të nënshkruajnë zotim për zgjedhje të lira dhe të drejta (81 për qind); se mediat e lajmeve nuk duhet të nxisin urrejtje etnike (80 për qind); se policia, ushtria dhe paramilitarët duhet të qëndrojnë jashta procesit elektoral (79 për qind); se ekipet vëzhguese ndërkombëtare duhet të shpërndahen (76 për qind); se duhet të ketë fushatë që do t'i inkurajojë qytetarët të votojnë (76 për qind); dhe se poashtu duhet të ketë vëzhgues ndërkombëtar në çdo vendvotim (60 për qind). Nuk ka ndonjë vendim të rëndë-

sishëm lidhur me këto pika, kështuqë ndoshta këto të gjitha do të kishte mundur të përfshihen në ndonjë lloj zotimi për zgjedhje të lira dhe të drejta. Megjithatë, përdorimi i forcave ndërkombëtare për të vëzhguar zgjedhjet është konsideruar "Esenciale" apo "E dëshirueshme" prej rreth gjysmës së popullatës dhe vetëm gjysma e maqedonasve dhe 13 për qind e shqiptarëve dëshirojnë në çdo vendvotim të ketë nga një polic. Sjellja me përgjegjësi, nga ana e partive, politicientëve dhe mediave është ajo që siç duket dëshirojnë njerëzit më së shumti paralel me garancat .që vëzhguesit ndërkombëtar mund të sjellin. Forcat, qoftë të brendshme apo ndërkombëtare, nuk janë aq të mirëseardhura, ndoshta për shkak se ato nuk konsiderohen pjesë e rregullt e procesit elektoral në një shoqëri të lirë dhe demokratike për të cilën tash çdonjëri aspiron.

Por, bile edhe nëse gjithë kjo mund të bëhet. Nëse politikanët tash kërkojnë t'i shqyrtojnë ëështjet dhe politikën e shqyrtuar në këtë sondazh dhe nëse ata nënshkruajnë dhe i pëmbahen zotimit për zgjedhje të lira dhe të drejta, vallë do të dalë populli i Maqedonisë në votim? Zgjedhjet e fundit këshillojnë se ata nuk do të mundohen fare. Por, ndoshta gërat tash mund të jenë ndryshe. Ndoshta njerëzit do të votojnë nëse tash besojnë se vota e tyre mund të bëjë ndryshim. Në këtë pikë të fundit kritike njerëzit u pyetën "Nëse këto kushte për zgjedhje të lira dhe të drejta mund të sigurohen, a mendoni se populli duhet të votojë? Tetëdhjetë e shtatë për qind thanë "Po" (Tabela 5). Kur u pyetën se vallë ata vetë do të kishin votuar? Tetëdhjetë për qind thanë "Po" (Tabela 6). Le të shprejmë se politikanët dhe populli tash do të mund të ndeshen me këtë sfidë?

HULUMTIMI I MENDIMIT PUBLIK NË MAQEDONI MAQEDONASIT TË INTERESUAR PËR STABI- LITET – SHQIPTARËT PËR UNIVERSITET

Ne periudhën prej 14 deri më 25 mars Qendra për Demokraci dhe Pajtim në Evropën Juglindore me seli në Greqi e bashkëfinancuar nga Fondacioni i Institutit Shoqëria e hapur në Maqedoni si dhe Ministria greke për Maqedoni dhe Thraki zhvilluan një hulumtim të mendimit publik me 1600 persona të të gjitha bashkësive etnike. Hulumtimin që e udhëhoqi Kolin Irvin nga Universiteti mbretëror i Belfastit u zhvillua "kokë më kokë" dhe sipas metodave të aplikuara gjatë procesit të vendosjes së paqes në Irlandën e Veriut. Nga ky hulumtim është interesante të theksohet se i njejtë ishte i ndarë në katër kapituj: pse nuk ka paqe dhe stabilitet të duhur në Maqedoni; cilat janë prioritetet për paqe dhe stabilitet të përhershëm; çka do të ndodhë nëse qeveria e Maqedonisë dhe bashkësia ndërkombëtare nuk korrin sukses dhe sa janë gjasat për zgjedhje të lira dhe të ndershme.

Qëllimi i këtij hulumtimi